

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ, Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών της ιστορίας δίνεται έμφαση: α) στη θεματική διεύρυνση της διδακτέας ύλης, β) στη συστηματική αξιοποίηση σωμάτων ιστορικών πηγών, και γ) στην έμφαση στην ιστορική μεθοδολογική διάσταση της επεξεργασίας των πηγών, στην κατανόηση της τυπολογίας τους, στην ένταξη των ιστοριογραφικών κειμένων σε συγκεκριμένο πλαίσιο και στην εξοικείωση των μαθητών/μαθητριών με τα μεθοδολογικά εργαλεία της επιστήμης της Ιστορίας.

I. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	
ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ <i>Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι ικανοί/-ές να:</i>	ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none">• γνωρίσουν βασικά στοιχεία της ελληνικής κοινωνίας• γνωρίσουν τα δημογραφικά δεδομένα του ελληνικού κράτους μετά την Επανάσταση• κατανοήσουν την επίδραση που άσκησε η «Μεγάλη Ιδέα» στην παραγωγικές δυνάμεις της Ελλάδας• γνωρίσουν τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα κατά το 19^ο αιώνα• κατανοήσουν τη σημασία των οικονομικών δεδομένων στην εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας στους τομείς του εμπορίου, της εμπορικής ναυτιλίας, της αγροτικής οικονομίας, της εξόρυξης μεταλλευμάτων, της τραπεζικής πίστης, της βιομηχανίας, των υποδομών στις μεταφορές και του εξωτερικού δανεισμού• κατανοήσουν τα αίτια και τις επιπτώσεις της πτώχευσης του 1893 και της επιβολής του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου• γνωρίσουν βασικά στοιχεία και όρους σχετικά με την αγροτική οικονομία και τη βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα• κατανοήσουν τις επιδράσεις των πολεμικών συγκρούσεων στη διαμόρφωση νέων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών• εκτιμήσουν τη σημασία του προσφυγικού προβλήματος στην οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της Ελλάδας κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα	<p>A. Η ελληνική οικονομία μετά την Επανάσταση</p> <ol style="list-style-type: none">1. Τα δημογραφικά δεδομένα2. Οι παραγωγικές δυνάμεις μέσα και έξω από την Ελλάδα και η «Μεγάλη Ιδέα» <p>B. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ</p> <ol style="list-style-type: none">1. Το εμπόριο2. Η εμπορική ναυτιλία3. Η διανομή των εθνικών κτημάτων4. Η εκμετάλλευση των ορυχείων5. Η δημιουργία τραπεζικού συστήματος6. Η βιομηχανία7. Τα δημόσια έργα8. Το δίκτυο των σιδηροδρόμων9. Τα εθνικά δάνεια10. Η πτώχευση του 1893 και ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος <p>Γ. Οι οικονομικές εξελίξεις κατά τον 20^ο αιώνα</p> <ol style="list-style-type: none">1. Το αγροτικό ζήτημα2. Τα πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος3. Οι οικονομικές συνθήκες κατά την περίοδο 1910-19224. Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος5. Η οικονομική ζωή κατά την περίοδο 1922-19366. Η ελληνική οικονομία κατά την

	Περίοδο του μεσοπολέμου 7. Οι μεγάλες επενδύσεις 8. Η τράπεζα της Ελλάδας 9. Η κρίση του 1932
II. Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1821-1936)	
ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ <i>Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι ικανοί/-ές να:</i>	ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none"> • κατανοήσουν οι μαθητές/-τριες τη σύνδεση της γένεσης πολιτικών κομμάτων με συγκεκριμένες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες • κατανοήσουν τους λόγους που στη συγκρότηση διαφορετικών κομμάτων στο ελληνικό κράτος κατά το 19^ο αιώνα • κατανοήσουν τους μηχανισμούς (συνθήκες) που οδήγησαν κάθε φορά στην παρακμή κάποιων κομμάτων και στη συγκρότηση νέων • σταθμίσουν το ρόλο που έπαιξε ο διπολισμός και οι ακρότητες στον εθνικό διχασμό • κατανοήσουν ότι η βία ως μέσον για την επιβολή πολιτικών απόψεων και συμφερόντων προκάλεσε νέα βία και η δυναμική της βίας οδήγησε στην παρέμβαση των θεσμών και στην κατάλυση του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος • γνωρίσουν την πολιτική κληρονομιά της προεπαναστατικής περιόδου και τις πολιτικές τάσεις κατά την περίοδο της Επανάστασης και την αποκρυστάλλωσή τους σε κόμματα • κατανοήσουν τη σημασία των σχέσεων πατρωνίας και οικογενειοκρατίας στη διαμόρφωση των πολιτικών και κοινωνικών δεδομένων στην ελληνική κοινωνία • κατανοήσουν την οργανωτική δομή, τη λειτουργία, τις θέσεις, τις μεθόδους και τις πρακτικές που εφάρμοσαν τα πρώτα κόμματα στην Ελλάδα 	Α. Εξωτερικός προσανατολισμός και πελατειακές σχέσεις (1821-1843) 1. Πελατειακά δίκτυα επί Τουρκοκρατίας 2. Η διαμόρφωση νέων δεδομένων κατά την Επανάσταση 3. Τα πρώτα ελληνικά κόμματα 4. Τα κόμματα ως εκφραστές του πνεύματος της εποχής
<ul style="list-style-type: none"> • γνωρίσουν τα νέα κόμματα που δημιουργήθηκαν κατά τις αλλαγές που επήλθαν στη δομή και το σύστημα λειτουργίας τους • εκτιμήσουν τη σημασία των συνταγματικών μεταβολών μετά το 1844 στην πολιτική ζωή 	Β. Χειραφέτηση και Αναμόρφωση (1844-1880) 1. Το Σύνταγμα του 1844 2. Η παρακμή των «ξενικών» κομμάτων κατά την περίοδο της συνταγματικής μοναρχίας

<p>της Ελλάδας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίσουν τις μεταβολές που επήλθαν στα κόμματα, ως συνέπεια των νέων πολιτικών συνθηκών και συνταγματικών ρυθμίσεων • κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στις πολιτικές αποφάσεις - μεταβολές: συνταγματικές μεταβολές (1844 και 1864), καθολική ψηφοφορία (1864), αρχή δεδηλωμένης (1875), οικονομικοκοινωνικές αλλαγές και μεταβολές στη μορφή και λειτουργία των κομμάτων • γνωρίσουν την πορεία προς τη διαμόρφωση του δικομματικού συστήματος • κατανοήσουν τα κοινωνικά στηρίγματα των κομμάτων και τη στάση τους απέναντι στα κυρίαρχα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας • εντοπίσουν τους παράγοντες της πολιτικής κρίσης και να κατανοήσουν το ρόλο τους στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του κράτους κατά την περίοδο 1880-1909 • γνωρίσουν τις αλλαγές που επήλθαν στο πολιτικό σκηνικό και το βαθμό σύνδεσης τους με τα αιτήματα της εποχής • συσχετίσουν τις αλλαγές αυτές με τα κοινωνικά και κοινωνικά αιτήματα της εποχής • κατανοήσουν τη στάση (πολιτική) των κομμάτων απέναντι στα εθνικά προβλήματα (αλυτρωτισμός, εδαφική επέκταση) • εκτιμήσουν τη σημασία του διχασμού και τις συνέπειες του στην πολιτική ζωή της χώρας • διακρίνουν τις συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής στην πολιτική ζωή της Ελλάδας κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου • κατανοήσουν τις ιδιαίτερες συνθήκες στη λειτουργία των ελληνικών πολιτικών κομμάτων μετά το τέλος του Μικρασιατικού πολέμου • ερμηνεύσουν την επιβολή της δικτατορίας Ι. Μεταξά 	<p>3. Η «νέα γενιά»</p> <p>4. Η Εθνοσυνέλευση του 1862-1864</p> <p>Γ. Δικομματισμός και Εκσυγχρονισμός (1880-1909)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η εδραίωση του δικομματισμού 2. Η οργάνωση των κομμάτων κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα 3. Από τη χρεοκοπία στο στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί (1893-1909). <p>[3 ώρες]</p> <p>Δ. Ανανέωση-Διχασμός (1909-1922)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Το κόμμα των Φιλελευθέρων 2. Τα αντιβενιζελικά κόμματα 3. Τα αριστερά κόμματα 4. Ο εθνικός διχασμός (1915-1922) 5. Το Σοσιαλιστικό κόμμα <p>Ε. Εκσυγχρονισμός και επεμβάσεις (1923-1936)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Οι συνέπειες της Μικρασιατικής καταστροφής 2. Τα κόμματα από το τέλος του Μικρασιατικού πολέμου μέχρι τη δικτατορία του Ι. Μεταξά
--	--

III. ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1821-1930)

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ <i>Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι ικανοί/-ές να:</i>	ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none"> • γνωρίσουν την επίδραση της Ελληνικής Επανάστασης στο προσφυγικό ζήτημα και τη γεωγραφική εξάπλωση του προβλήματος • γνωρίσουν τον τόπο προέλευσης και την κατάσταση των προσφύγων που κατέφυγαν στις απελευθερωμένες περιοχές. -Να κατανοήσουν την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα από την ελληνική πολιτική ηγεσία • αποκτήσουν αδρομερή γνώση των μέτρων που πάρθηκαν για την ανακούφισή τους • συσχετίσουν την ίδρυση της Ερμούπολης στη Σύρο με την άφιξη των προσφύγων • προσεγγίσουν τις διαστάσεις του προσφυγικού ζητήματος κατά την καποδιστριακή περίοδο και τις προσπάθειες αντιμετώπισής του από τον Καποδίστρια <ul style="list-style-type: none"> • γνωρίσουν με ποιο τρόπο αντιμετώπισε το ελληνικό κράτος την αποκατάσταση των προσφύγων κατά την περίοδο της μοναρχίας του Όθωνα • συσχετίσουν τις εξελίξεις στο ζήτημα της αποκατάστασης των προσφύγων με τη διαμάχη αυτοχθόνων και ετεροχθόνων <ul style="list-style-type: none"> • συνδέσουν τα αλυτρωτικά κινήματα του 19^{ου} αιώνα με την έλευση προσφύγων στο ελληνικό κράτος <ul style="list-style-type: none"> • γνωρίσουν τις συνθήκες και τις διαδικασίες με τις οποίες αναπτύχθηκαν τα νέα προσφυγικά ρεύματα κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα • διακρίνουν τη νέα διάσταση που παίρνει το προσφυγικό ζήτημα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-1913 • γνωρίσουν τα αίτια, την έκταση, και τους τρόπους με τους οποίους μεθοδεύτηκαν οι διώξεις των Ελλήνων και άλλων περιοχών 	<p>Πρόσφυγες στην Ελλάδα κατά το 19^ο αιώνα – Εισαγωγή</p> <p>A. Το προσφυγικό ζήτημα κατά την Ελληνική Επανάσταση (1821-1827)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, την Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο 2. Πρόσφυγες από τον ελλαδικό χώρο 3. Πρόσφυγες από τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη 4. Η στάση της πολιτικής ηγεσίας απέναντι στο προσφυγικό ζήτημα <p>B. Το προσφυγικό ζήτημα κατά την Καποδιστριακή περίοδο (1829-1831)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η μέριμνα για τους πρόσφυγες 2. Το ζήτημα των προσφύγων και η Δ' Εθνοσυνέλευση 3. Αντιδράσεις <p>Γ. Η αποκατάσταση των προσφύγων κατά την περίοδο της μοναρχίας του Όθωνα (1833-1862)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η πρόνοια για τους πρόσφυγες κατά την Οθωνική περίοδο 2. Η διαμάχη αυτοχθόνων και ετεροχθόνων <p>Δ. Πρόσφυγες και αλυτρωτικά κινήματα κατά το 19^ο αιώνα</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Θεσσαλία, Ήπειρος, Μακεδονία 2. Κρήτη <p>Πρόσφυγες στην Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα - Εισαγωγή</p> <p>A. Προσφυγικά ρεύματα κατά την περίοδο 1914-1922</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ο διωγμός του 1914 2. Άλλα προσφυγικά ρεύματα 3. Η περίθαλψη (1914-1921) 4. Η παλιννόστηση

<p>της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, καθώς και την πρόνοια που έδειξε γι' αυτούς το ελληνικό κράτος</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιήσουν τις συνθήκες με τις οποίες φθάσαμε στη Μικρασιατική καταστροφή τον Αύγουστο του 1922 • γνωρίσουν τα γεγονότα που οδήγησαν στην πρόκληση του ρεύματος των προσφύγων. • γνωρίσουν το περιεχόμενο της σύμβασης της Λωζάννης για την ανταλλαγή των πληθυσμών • αντιληφθούν τους λόγους που οδήγησαν στη υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης. • συνειδητοποιήσουν τη θέση των προσφύγων κατά τη διάρκεια των μετακινήσεών τους και τις δυσχέρειες που αντιμετώπισαν κατά το πρώτο διάστημα της εγκατάστασής τους • εκτιμήσουν την έκταση του προσφυγικού προβλήματος και τις προσπάθειες αντιμετώπισής του • κατανοήσουν το πλαίσιο εντός του οποίου έγιναν οι προσπάθειες αποκατάστασης των προσφύγων • εμβαθύνουν στη συστηματική προσπάθεια αποκατάστασης των προσφύγων τόσο από την ΕΑΠ όσο και από το ελληνικό κράτος • εκτιμήσουν τις ενέργειες και επιλογές του ελληνικού κράτους στην προσπάθεια ένταξης των προσφύγων, σε συνάρτηση με το χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας • γνωρίσουν τις παραμέτρους του προβλήματος των ανταλλαξίμων • κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στην υπογραφή του Συμφώνου φιλίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, καθώς και τις συνέπειές του • συσχετίσουν την εν μέρει αποζημίωση των προσφύγων με τη βούληση της ελληνικής κυβέρνησης για το κλείσιμο των εκκρεμών ζητημάτων με την Τουρκία • συνειδητοποιήσουν τις δυσκολίες αφομοίωσης των προσφύγων στην Ελλάδα. • γνωρίσουν τις συνθήκες ένταξης των προσφύγων, τις δυσχέρειες και τον τρόπο αντιμετώπισής τους από την ΕΑΠ • γνωρίσουν τα σημεία στα οποία επικεντρώθηκε η διάσταση προσφύγων και γηγενών • εκτιμήσουν την προσφορά των προσφύγων 	<p>B. Η Μικρασιατική καταστροφή</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η έξοδος 2. Το πρώτο διάστημα 3. Η Σύμβαση της Λωζάννης και η ανταλλαγή των πληθυσμών <p>Γ. Η αποκατάσταση των προσφύγων</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η Επιτροπή Αποκαταστάσεως προσφύγων 2. Η αγροτική αποκατάσταση 3. Η αστική αποκατάσταση <p>Δ. Η αποζημίωση των ανταλλαξίμων και η ελληνοτουρκική προσέγγιση</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η αποζημίωση των ανταλλαξίμων 2. Η ελληνοτουρκική προσέγγιση <p>Ε. Η ένταξη των προσφύγων στην Ελλάδα</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η ενσωμάτωση των προσφύγων 2. Οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων

στην ελληνική κοινωνία και τις επιπτώσεις από την παρουσία και δράση τους στην Ελλάδα	
IV. ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ, ΑΠΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ	
ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ <i>Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι ικανοί/ές να:</i>	ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
<ul style="list-style-type: none"> • γνωρίσουν τον χαρακτήρα του Κρητικού Ζητήματος και των Κρητικών επαναστάσεων της περιόδου 1875-1898 • γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολιτικά γεγονότα που σχετίζονται με την κρητικές επαναστάσεις της περιόδου 1875-1898 • εκτιμήσουν τις συνέπειες των κρητικών εξεγέρσεων <ul style="list-style-type: none"> • πληροφορηθούν τις πολιτικές εξελίξεις στην Κρήτη και τις συνέπειές τους • γνωρίσουν τα γεγονότα τα σχετικά με την επανάσταση του Θερίσου και τις συνέπειές τους • εκτιμήσουν τις πολιτικές ενέργειες του Βενιζέλου πριν και μετά την μετάκλησή του στην Αθήνα • κατανοήσουν τις ενέργειες των ελληνικών και ξένων κυβερνήσεων σχετικά με την πορεία και τη λύση του Κρητικού Ζητήματος 	<p>Δ. Το Κρητικό Ζήτημα κατά την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας (1869-1898)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η Κρήτη από το 1868 ως το 1878 2. Η επανάσταση του 1878 και η Σύμβαση της Χαλέπας 3. Η Κρήτη κατά τη δεκαετία του 1878-1888 4. Η Επανάσταση του 1889 και οι συνέπειές της 5. Η ιδέα της Μεταπολίτευσης. Η επανάσταση του 1895-1896 6. Οι τελευταίες επαναστάσεις (1897-1898) 7. Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και η λύση της αυτονομίας 8. Η μεγάλη σφαγή του Ηρακλείου και η λύση του Κρητικού Ζητήματος <p>Ε. Η περίοδος της αυτονομίας και η Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η οργάνωση της Κρητικής πολιτείας 2. Η περίοδος της δημιουργίας 3. Τα πρώτα νέφη 4. Η επανάσταση του Θερίσου 5. Η αρμοστεία του Α. Ζαΐμη (1906-1908) 6. Η κατάλυση της αρμοστείας στην Κρήτη. Το πρώτο ενωτικό ψήφισμα των Κρητών. 7. Τα γεγονότα των ετών 1909-1913 8. Η μετάκληση του Βενιζέλου στην Αθήνα και οι επιπτώσεις στο Κρητικό Ζήτημα 9. Η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Επιλογή από τον διδάσκοντα ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού από τα ακόλουθα:

- α) Βιβλίο καθηγητή
- β) Κριτήρια αξιολόγησης για την Ιστορία της Γ' Λυκείου, ΚΕΕ
- γ) Ψηφιακό υλικό ιστορικών πηγών για τη Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία του ΚΕΓ (στους «Ψηφιακούς πόρους για την ελληνική γλώσσα», στην ενότητα «Ιστορία και Λογοτεχνία»)
- δ) Μαθησιακά Αντικείμενα «Φωτόδεντρου» (ΙΤΥΕ/Διόφαντος)

Επισημαίνεται ότι για τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την επεξεργασία ιστορικών πηγών είναι σημαντικό να αποφεύγεται η απλή παράθεση ή ο συνδυασμός πληροφοριών, καθώς απέχει από την πρακτική της εξοικείωσης με την ιστορική μεθοδολογία, κατά την οποία είναι αναγκαία η γνώση της σκοπιμότητας, της αξιοπιστίας και του είδους του κειμένου ή της «σχολής σκέψης» που εκπροσωπεί, η επίγνωση εν τέλει της ίδιας της «ιστορικότητας» της πηγής.

Την παραπάνω σκοπιμότητα εξυπηρετεί η επισήμανση βασικών εισαγωγικών πληροφοριών για κάθε ιστορικό παράθεμα. **Η εκάστοτε ιστορική πηγή προτείνεται να εντάσσεται σε ένα στοιχειώδες ιστορικό ή ιστοριογραφικό πλαίσιο** (εξοικείωση με τη βασική τυπολογία των ιστορικών πηγών, όπως η βασική διάκριση άμεσων/έμμεσων πηγών και η στοιχειώδης εξοικείωση με τα γνωρίσματα επιμέρους ιστοριογραφικών σχολών κατά την επεξεργασία παραθεμάτων που προέρχονται από ιστορικές μελέτες).

Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών αποτελεί προτεραιότητα των ιστορικών στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν το παρελθόν και να το καταστήσουν ιστορικό. Στην ίδια κατεύθυνση, η χρήση των ιστορικών πηγών στη σχολική τάξη, με την αξιοποίηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων μελέτης, επιτρέπει την άμεση συμμετοχή των μαθητών σε διαδικασίες διερεύνησης και οικοδόμησης της ιστορικής γνώσης. Ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει στοιχεία για το προς διερεύνηση ζήτημα, να διακρίνει επιμέρους πτυχές, να καταγράψει τρόπους επικοινωνίας του παρελθόντος, να κατανοήσει αιτιώδεις σχέσεις στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου, να συνειδητοποιήσει την πολυπλοκότητα του ιστορικού παρελθόντος. Η διαδικασία ανατροφοδότησης επιτρέπει την αναζήτηση απαντήσεων με την ενεργό εμπλοκή του/της μαθητή/μαθήτριας.

Θεμελιώδες στόχος είναι η **διαφοροποίηση των ιστορικών πηγών από το απλό πληροφοριακό υλικό** μέσω α) της ένταξης της πηγής σε συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, β) της διερεύνησης των συνθηκών δημιουργίας της, γ) της κατανόησης του ρόλου της μαρτυρίας και κατάταξής της (πρωτογενής/δευτερογενής πηγή, είδος/τύπος πηγής), δ) της αξιολόγησής της (π.χ. ο βαθμός αντιπροσωπευτικότητάς της σε σχέση με την εποχή της ή η επιρροή που άσκησε).

Με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία προσεγγίζονται, εκτός των γραπτών πηγών, και τεκμήρια του παρελθόντος. «Κείμενα» αποτελούν και οι φωτογραφίες, οι αφίσες, τα κινηματογραφικά φιλμ, οι προφορικές μαρτυρίες, οτιδήποτε μπορεί να δώσει πληροφορίες για το παρελθόν. Για την αξιοποίηση των τεκμηρίων αυτών ισχύουν βεβαίως οι γενικοί άξονες που ισχύουν για τις γραπτές ιστορικές πηγές, ωστόσο, ανάλογα με τη μορφή τους, είναι απαραίτητο να εξειδικεύονται οι ερωτήσεις ώστε να αναδεικνύονται περισσότερες πλευρές του συγκεκριμένου τεκμηρίου. Υποδεικνύεται η κατά το δυνατόν πολυπρισματική προσέγγιση μέσα από διαφορετικούς τύπους ιστορικών πηγών. Διαβάζουμε, ταξινομούμε, διασταυρώνουμε και ερμηνεύουμε τις πηγές. Τέλος, μερικές φορές, τις αξιοποιούμε για τη συγκρότηση ιστορικής αφήγησης. Προτείνεται η μελέτη και σχολιασμός εικονογραφικού υλικού, βασισμένη σε παρατήρηση εικόνων, συνδυαστικά και με την επεξεργασία γραπτών ιστορικών πηγών. Με αυτήν την προσέγγιση επιδιώκεται η διερεύνηση πτυχών ενός

κοινωνικού ή πολιτικού φαινομένου με αξιοποίηση πολυτροπικού εκπαιδευτικού υλικού (γραπτές μαρτυρίες, εικόνες, χάρτης, ψηφιακό οπτικοακουστικό υλικό).

Ως προς τη διδακτική αξιοποίηση του ψηφιακού υλικού των Μαθησιακών Αντικειμένων (ΜΑ) του ΦΩΤΟΔΕΝΤΡΟΥ επισημαίνεται ότι **μπορούν να λειτουργήσουν ως ολοκληρωμένα υποδείγματα για την επεξεργασία και άλλου υλικού.**

Η διαδικτυακή εφαρμογή των ΜΑ του «Φωτόδεντρου» επιτρέπει την διδακτική αξιοποίηση της επεξεργασίας των πηγών τόσο σε σχέση με την ερευνητική διαδικασία όσο και σε σχέση με την τεκμηρίωση των υπό διαπραγμάτευση ιστορικών ζητημάτων. Η επεξεργασία των πηγών οργανώνεται στο πλαίσιο μιας διερευνητικής διαδικασίας. Η συγκεκριμένη διδακτική δραστηριότητα διαμορφώνει ένα φιλικό και χρηστικό περιβάλλον διερευνητικής μάθησης, στο οποίο ευνοείται η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα Μαθησιακού Αντικειμένου προς αξιοποίηση είναι το ακόλουθο:

«Μαρτυρίες από την Έξοδο των προσφύγων» [το προσφυγικό ζήτημα μετά το 1922]
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: Διερευνητική δραστηριότητα ανάγνωσης ιστορικών πηγών για την Έξοδο των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, με την αξιοποίηση προφορικών μαρτυριών, στην προοπτική καλλιέργειας δεξιοτήτων διερευνητικής μάθησης και οικοδόμησης της ιστορικής γνώσης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ: Η ανάγνωση ιστορικών πηγών για την Έξοδο των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, με την αξιοποίηση προφορικών μαρτυριών αποτελεί αυτόνομο Μαθησιακό Αντικείμενο, το οποίο προσομοιώνει τον τρόπο εργασίας των ιστορικών στο πλαίσιο της γνωστικής μαθητείας. Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών αποτελεί προτεραιότητα των ιστορικών στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν το παρελθόν και να το καταστήσουν ιστορικό. Στην ίδια κατεύθυνση, η χρήση των ιστορικών πηγών στη σχολική τάξη, με την αξιοποίηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων μελέτης, επιτρέπει την άμεση συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών σε διαδικασίες διερεύνησης και οικοδόμησης της ιστορικής γνώσης. Ο/Η μαθητής/μαθήτρια έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει στοιχεία για την Έξοδο των προσφύγων, να διακρίνει επιμέρους περιοχές αναχώρησης, να καταγράψει τις ενέργειες των προσφύγων και τα αντικείμενα που παίρνουν μαζί τους, να κατανοήσει αιτιώδεις σχέσεις στο πλαίσιο της περιόδου, να εμπλακεί με την πολυπλοκότητα του ιστορικού παρελθόντος, και να διαμορφώσει την προσωπική του ιστορική αφήγηση. Η διαδικασία ανατροφοδότησης επιτρέπει την εκ νέου διαμόρφωση των απαντήσεων με τις αλλαγές που κρίνονται απαραίτητες, με την ενεργό εμπλοκή τόσο του μαθητή όσο και του εκπαιδευτικού».

Επιπρόσθετα προτείνονται μερικά **ενδεικτικά παραδείγματα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων α) η δομημένη συζήτηση γύρω από ένα επίμαχο ιστορικό γεγονός ή φαινόμενο και β) η παραγωγή από τους μαθητές σύντομων εικονιστικών/κειμενικών αφηγημάτων.**